

הדרכה 2000 - מה? מי? מו?

הקדמה: שיטת ההדרכה נכתבה בעקבות חשבון נפש, שעשתה תנועת הצופים בעקבות המפקד באמצע שנות התשעים, כשבחנה את ערכיה ואת התאמת תוכניות ההדרכה לשכבות השונות. לאחר בדיקה עמוקה, מיפוי צרכים והרבה חשיבה, נכתבה תוכנית הדרכה 2000. תוכנית ההדרכה איננה מערכי פעילות, אלא שיטה – שיטת הדרכה.

ייעוד התנועה – המסמך הראשון שנכתב, אשר מגדיר חזון (= ייעוד), אשר אליו תנועת הצופים שואפת.

התפיסה הערכית – למה אנחנו מחנכים? התפיסה הערכית מאגדת בתוכה את ערכי התנועה, שהם למעשה הערכים להם אנחנו מחנכים את חניכנו. התפיסה הערכית לוקטה ונערכה מתוך המטרה החינוכית והחלוצית (מתוך חוברות ההדרכה הישנות), כתביו של באדן פאוול, עשרת דברות הצופה ומסמכי התנועה. התפיסה מחולקת לשש קטגוריות מרכזיות של ערכים - ערכים כלל אנושיים, דמוקרטיה, זהות יהודית, תרבות ישראלית, מעורבות ואחריות חברתית וערכים צופיים.

התפיסה החינוכית – איך לחנך? אחרי שנכתבה התפיסה הערכית וברור לנו למה אנחנו מחנכים, נכתבה התפיסה החינוכית אשר מדגישה עקרונות לאופי החינוך השונה בתנועה, מתוקף היותה תנועת נוער ממלכתית, כחלק ממערכת החינוך הבלתי פורמאלי. בבסיס התפיסה החינוכית – יש שלושה דברים שחניך צריך לקבל מהמדריך ומהפעילות בתנועת הצופים, וזה מה שנקרא "עצ"מ העניין" והם:

ערכים - ע"י הפעילות בתנועה ובהכוונת המדריך, החניך יאמץ לעצמו עולם ערכים.
צרכים – צורך בסיסי לקשר בין אנשים – יחס אישי, חום, תשומת לב...

מיומנויות – כדוגמת תקשורת בינאישית, מיומנויות צופיות ואלתור, אותם החניכים רוכשים הן באופן מודע ע"י קורסים והכשרות והן באופן בלתי מודע, עצם הדינמיקה של הפעילות הקבוצתית.

מתוך כך, נגזרים 6 קווים מנחים למדריך, שזהו למעשה התנהגויות ודרכים המצופים מהמדריך שעל ידיהם יוכל לפעול ברוח הערכים והנורמות התנועתיות, והם: גמישות, שונות רב מימדיות, הצטברות והתפתחות, דילמה ערכית, החניך כמרכז ההוויה החינוכית, ו - אלף נושאים – ערך אחד.

מאפייני הגיל - מתוך ההנחה ש"בכל גיל חושבים אחרת, מרגישים אחרת..." יש לכך השלכות חינוכיות ולכן צריך להתאים כל תוכנית הדרכה ואת התנהגות המדריך ככלל ע"פ גיל החניכים וצרכיהם. אין כוונה שהמדריך יהפוך לפסיכולוג, אלא שהמדריך יבין מה עובר החניך באותו הגיל ומה מעניין אותו, כך שיוכל להתאים את הפעילות ויחסו לחניכו.
ההשלכות החינוכיות (כתובות מתחת לכל קטגוריה של מאפייני הגיל במבוא של קלסר ההדרכה – החיצים של האינדיאנים), ואלו בגדר הנחיות והמלצות ואף רעיונות למתודות המתאימות יותר לשכבת הגיל, שיוכלו לפתח את החניכים.

מטרת הגיל והמערכים לשכבת הגיל – התפיסה הערכית הנה סט של ערכים, אך בכל גיל עלינו לתרגם את הערכים האלו ע"פ מאפייני הגיל. לכל שכבת גיל מוגדרת במבוא שבקלסר – מטרת על לשכבת הגיל ושלושה מערכים. זוהי המחויבות של כל מדריך לתנועה להעביר את שלושת המערכים (עם שינויים מטורפים ככל האפשר של המתודות, פשוט היצמדות לערכים ולמטרות הכתובות שם) ולקדם את מטרת העל של שכבת הגיל.

זיכרו! מטרת התנועה היא להעביר את החניך תהליך חינוכי רב שנתי, ותוכניות ההדרכה מתבססות על כך, שהחניך כבר עבר את הפעילות הקודמת בשנים שעברו, וכך בשנה הזו נמשיך לטפל באותם תכנים או בתכנים אחרים המשלימים אותם. (לדוג' נפתח את אותו הערך, על

בסיס הרקע הקודם שהצטבר לחניך). על כן, זוהי חובתו של המדריך להעביר את תכני שכבת הגיל, ובכך לאפשר לחניך לעבור תהליך רב שנתי משמעותי.

הדרכה 2000 בסופו של דבר – 5 שאלות....

1) מהו שיקוף המצב של הקבוצה והגדוד?

- מעבר על מאפייני הגיל והתאמת לקבוצה/ גדוד שלי.
- שיקוף מצב של הקבוצה/ גדוד בשנה (פעולות אחרונות, מצב חברתי...).

2) אילו ערכים חשוב לנו לקדם בתקופה הקרובה?

בהתחשב ב:

- שיקוף המצב (השאלה הקודמת).
- מטרת העל של שכבת הגיל ושיקוף מצב לגבי שילוב שלושת המערכים של שכבת הגיל.
- תקופה בשנה – לר"ז לאומי וצופי.

3) אילו מטרות (ספציפיות למערך) נגזור מתוך הערכים שהצבנו?

למעשה בשאלה (2) בחרנו ערכים מתוך התפיסה הערכית, ובשלב זה ננסח מטרות ספציפיות ומדידות. ננסה להתחיל כל מטרה בניסוח: "החניך... (יבחן / יגדיר...)" או "הקבוצה... (תנהל דיון / תגיע לידי החלטה משותפת)..."

4) האם יש נושא שיענה על המטרות הערכיות ומתאים למצב הקבוצה

ומאפייני הגיל (נושא כולל למערך = סיפור מסגרת)?

כיצד ניתן ביטוי לנושא (אם ייבחר), לערכים ולמטרות בכל פעולה במערך?

זהו השלב בו ננסה לבנות מסגרת למערך. מתוך רשימת הערכים והמטרות (רשימת המכולת), ננסה לעשות סדר ולבנות תהליך הגיוני ומשמעותי.

- ננסה לבחון תחילה אם נרצה נושא/ סיפור מסגרת לכל המערך (לדוגמה – מערך אגדות, בו כל פעולה תהיה במעטפת סיפור אגדה אחרת ובכל פעולה נעביר שתיים מתוך ערכי התנועה...).

- לאחר מכן ניצור מבנה כללי למערך, נחלק את המטרות והערכים שהצבנו לעצמינו לפי סדר פעולות מסוים (מה קודם למה? מה מוביל למה?).

- יש לוודא שכל המטרות והערכים שהצבנו לעמינו באמת נמצאים ומשתלבים במטרות הפעולות, ואם לא אולי צריך לשנות אותן/ להשמיט או דווקא למצוא את הדרך איך לשלב אותן.

התוצר של שלב זה – אמור להיות רשימה של כל פעולות המערך, כאשר לכל פעולה כבר

מוגדרים הערכים והמטרות. כמו כן, במידת הצורך – נושא כולל למערך – וכותרות שמיות הנגזרות מאותו נושא (אם נמשיך בדוגמת מערך האגדות... שילגיה – אח ורע לכל צופה, הברווזון המכוער – קבל את השונה...).

5) כיצד נעביר את המטרות והערכים לכל פעולה?

למעשה, זהו השלב בו נבנה את הפעולה עד לרמת המתודיקה, כאשר יש לנו את המטרות והערכים לכל פעולה, ורק נצטרך לחשוב על רעיונות שונים, ולבחור את זה שמתאים הכי לקבוצה ולחניכים הספציפיים.